

PhilRice

Philippine Rice Research Institute
VOLUME 3 • NUMBER 2
Abril-Hunyo 2016

Magasin

BUKAS SA PAGBABAGO

PABALAT

Mahigit 10 tao ang kailangan upang makapagtanim ng mano-mano sa bukid. Sa tulong ng *mechanical transplanter*, kayang-kaya na ng 2 tao na mataniman ang isang ektaryang palayan.

Sa paglipas ng panahon, ang ating mga magsasaka ay naging bukas na rin sa paggamit ng makabagong teknolohiya tulad ng makinarya at *innovations* sa bukid. Kaya naman, mas bumaba ang gastos, mas tumaaas pa ang kanilang kita.

1 EDITORYAL

6 HINDI LANG PALAY ANG INAANI

12 IDOL NG KABATAAN

2 KWENTO NG PAGBABAGO

8 GAWAD SAKA, PAANO NGA BA?

14 WONDER WOMAN SA PALAYAN

4 PANALONG SANGKAP

10 ENERHIYA MULA SA BASURA

16 RICE KOMIKS

Managing Editor: Christina A. Frediles • **Writers:** Ashlee P. Canilang • Christina A. Frediles • Jayson C. Berto • Jayvee P. Masilang • John Glen S. Sarol • Mary Grace M. Nido • Sonny P. Pasiona • **Design and Layout:** John Glen S. Sarol • Jayson C. Berto • **Illustration:** Andrei B. Lanuza • **Circulation:** Ashlee P. Canilang • **Administrative Support:** Mercy Grace C. Cruda • **Consulting Editor:** Anselmo M. Roque • **Editorial Advisers:** Calixto M. Protacio • Myriam G. Layaoen

Inaanyayahan ang mga mambabasa na kopyahin at ipamahagi ang mga nilalaman ng magasing ito, kilalanin lamang ang PhilRice. Gayundin, hinihikayat ang sinuman na magpadala ng artikulo (600-800 na salita kalakip ang 4-5 larawan) at magmungkahi ng tema o mga istoryang indibidwal o grupo na may kinalaman sa pagsasaka. Maaaring ipadala ang mga ito sa prri.mail@philrice.gov.ph o philricenews@gmail.com; o sa THE EDITOR, PhilRice Magazine, Development Communication Division, PhilRice, Maligaya, Science City of Muñoz, 3119 Nueva Ecija.

www.philrice.gov.ph
www.pinoyrice.com

@rice_matters

PhilRice Text Center
0920-911-1398

rice.matters

PANALO ANG PURSIGIDO

Sa laban ng buhay, walang puwang ang tatamad-tamad.

Mabagal ang pag-angat kung hindi ka hahanap ng paraan para umunlad. Hindi lamang sipag at tiyaga ang kailangang ipuhunan. Dapat madiskarte ka din sa tamang paraan.

Hindi naiiba ang larangan ng agrikultura kung diskarte rin lang ang usapan. Kadalasan, punung-puno ng agam-agam ang ating mga magsasaka kung kakayanin ba nilang iahon ang buhay ng kanilang pamilya sa pamamagitan lamang ng pagbubungkal ng lupa, paghahayupan, at iba pang gawain sa kabukiran. Batid at danas nila ang hirap sa bawat minutong ginugugol upang palaguin ang kanilang ikinabubuhay. Subalit kailanman, hindi sila sumuko.

Sa gitna ng lahat ng ito, nananatiling matatag ang ating mga magsasaka kung kaya may pagkain tayong inihahain sa ating mga hapag-kainan. Tunay ngang kahanga-hanga ang ipinamamalas nilang tibay upang harapin ang kabi-kabilang hamon sa sakahan tulad ng pabagu-bagong panahon, pagtitipid sa gastos sa bukid, paghahanap ng akmang merkado para sa produktong pang-agrikultura, gayundin ang paghahanap ng puhunan. Kasabay nito ang paninigurong mayroong sapat na kita na huhugutin sa oras ng pangangailangan.

Ilan lamang ang 2015 Gawad Saka *awardees* sa mga buhay na patotoo na may pag-asa sa kabukiran. Para sa ilang kasama natin sa bukid, maraming paraan upang matugunan ang mga hamong ito. Nariyan ang tulong mula sa iba't ibang sektor ng pamahalaan na handang gumabay para mapataas ang ani at kita nila. Kailangan lamang ang bukas na kaisipan upang subukan ang mga payo ng mga eksperto. Syempre, hindi dapat mawala ang sariling sikap na siyang tulay sa tuluyang paglago ng pagsasaka at negosyo mula rito.

Ang Gawad Saka ay isang paraan ng Kagawaran ng Agrikultura na kilalanin ang pagpupursigi ng magsasaka upang maging halimbawa at pamarisan ng iba pang magsasaka. Binibigyang importansya din dito ang ilang mga manggagawa sa agrikultura na nagpakita ng talino at dedikasyon sa pagtupad sa kanilang mga tungkulin upang mapalago ang serbisyo publiko.

Hindi kailanman naging balakid ang kasarian, edad, katayuan sa buhay, at paniniwalang pang-kumunidad para sa mga pinarangalan ng Gawad Saka. Sa halip, ginamit nila ang mga ito bilang armas upang mapaunlad ang kani-kanilang sakahan, mapalaganap ang kanilang adhikain, at makatulong sa mas nakararaming magsasaka.

Pinatunayan ng ilang kabataan, babae, negosyante, maging mananaliksik na kayang-kaya ang pagsasaka. Na kung tutuusin, hindi lamang trabaho, pagkain, at kita ang makukuha rito. Maaari ring guminhawa at sumaya ang buhay sa gitna ng kabukiran.

Sa isyung ito, nais naming ibahagi ang inspirasyon mula sa pagpupunyagi ng ilan sa ating mga katangitanging magsasaka at kawani ng gobyerno mula sa iba't ibang bahagi ng bansa. Aming karangalan ang bigyang pugay sa bawat istoryang napapaloob sa magasing ito ang galing at tibay ng ating mga bayani sa bukid. Na bagamat hindi naging madali, may maaaning gantimpala kung palalaguin ang bunga ng pagsisikap, tiyaga, at determinasyon.

Sama-sama nating ikarangal ang ating mga magsasaka!

KWENTO NG PAGBABAGO

ASHLEE P. CANILANG

Tumaas ang kanyang ani sa kabila ng ginawa niyang pagtitipid sa naging gastusin niya sa bukid.

Sa pagtatamo nito, lubos ang kanyang pasasalamat sa mga eksperto ng palay na gumabay sa kanya.

Siya ay si Mang Felix Heyrana, 68, ng Abilan, Buenavista, Agusan del Norte--ang isa sa mga nakinabang sa teknolohiyang ibinahagi ng PhilRice at teknisyan mula sa Kagawaran ng Agrikultura. Kanyang lubos na sinunod ang natutunan niyang teknolohiya sa pagpapalakas ng ani sa matipid na pamamaraan.

PALAY, ISDA, AT IBA PA

"Nang matapos pagkaraan ng maraming taon ang sistema ng irigasyon na isinagawa ng *National Irrigation Administration* (NIA) sa amin, sinubukan kong ibang istilo sa aking bukid," sabi ni Mang Felix. "Hindi naman gasino kasing masagana ang dumadaloy na patubig sa aking bukid na di tulad ng sa iba," dugtong niya.

Ginawa na lamang niyang 750 metro kuwadrado ang *fish pond* niya na may

sukat na 1.25 ektarya. Ang natitirang 1.25 ektarya naman sa kanyang bukid ay kanyang ginawang palayan. Bukod sa palay at isda, hinangad na rin niyang umani ng niyog kaya siya'y nagtanim ng mga puno nito sa mga malalapad na pilapil ng kanyang mga *fish pond*. Nagsimula na rin siyang mag-alaga ng mga itik. Pitumpong itik ang kanyang ginawang panimula sa kanyang kawan.

Ayon kay Mang Felix, hindi naglaon ay tumaas ang ani at kita niya sa kanyang pagpapalayan. "Nakadagdag pa sa aking kita ang mga inaani kong isda, itlog ng mga itik, at bunga ng mga niyog," masayang kwento ni Mang Felix.

Ang dati niyang inaani na 50 kaban ay umangat sa 80 kaban at nang maglaon ay umabot sa 100 kaban sa isang ektarya. Ang kanyang mga alagang itik naman, na dati'y nakapagbigay lamang ng 30 itlog kada araw, nakapag-aakyat na sa kanya ng P6,000 hanggang P7,000 kada buwan. Kada taon naman, siya'y kumikita ng P15,000 mula mga buko na kanyang ibinebenta. Sa kanyang *fish pond* naman, karagdang P30,000 ang kanyang kita sa mga ibinebentang aning isda kada apat na buwan.

Lingid sa kaalaman ni Mang Felix, nasimulan na pala niya noon pa ang konsepto ng *integrated farming*. Naging mas sistematiko nga lang ito nang siya'y dumalo sa mga *seminars* na idinaos sa kanilang lugar.

Ang *integrated farming*, ayon sa kanyang natutunan, ay isang pamamaraan ng pagsasaka na kung saan ang ibang bahagi ng isang lupang sakahin ay ginagawang palayan, gulayan, palaisdaan, lugar sa paghahayupan, at iba pa. Ang pagkain ng kanyang mga hayop at isda, maging ang abono ng palay at mga gulay, ay galing mismo sa kanyang lupang pinagayayaman.

USAPANG-TIPID

Sa patnubay ng mga *farm extensionists* sa kanilang lugar, natutunan ni Mang Felix ang paggawa ng mga natural na pataba at pestisidyo. Ilan sa mga ito ang mga *fermented plant* at *fruit juices* na ginagamit bilang mga pestisidyo at *vermicomposting*. Natutunan din niya ang mga makabagong barayti ng palay na akma sa lugar nila.

Ang *vermicomposting* ay isang pamamaraan ng paggawa ng organikong pataba gamit ang mga bulate. Ginagamit sa prosesong ito

ang mga nabubulok na basura na karaniwang nanggagaling mismo sa bukid gaya ng mga tuyong dahon at dayami.

“Malaki talaga ang naging katipiran ko, lalo na sa pestisidyo at sa abono, sa pagsunod sa mga natutunan ko. Maliban doon, nagsimula na rin akong magtanim ng mga gulay,” kuwento ni Mang Felix.

Ayon kay Mang Felix, nabawasan ng kalahati ang kanyang gastos sa abono. Ibinabalik na kasi niya sa lupain ang mga dayami na dati niyang sinusunog. Ganoon din naman, ang mga *vermicast* na kanyang nalilikha mula sa kanyang *vermicomposting* ay kanyang nagagamit sa pagpapalayan. Nakatitipid din sa pakain sa isda dahil ginagamit din niya ang *vermicast* para sa pagtubo sa *fish pond* ng lumot na kinakain ng mga isda.

Ang mga *fermented fruit* at *plant juices* naman ay mga uri ng organikong pestisidyo. Ginagawa ito sa pamamagitan ng pagbababad ng mga talbos ng mga halaman at mga hinog na prutas sa pinaghalong tubig at *molasses*. Ginagamit ang *fermented plant juice* sa pagkontrol ng mga pesteng insekto samantalang ang *fermented*

fruit juice naman ay para lalong pagandahin ang pamumulaklak at pamumunga ng mga halaman.

Sa mga pamatay-pesto sa kanyang gulayan at palayan, may mga nakahanda siyang *fermented plant juices* na nakatabi lamang sa kanyang bodega. Gawa ang mga nasabing *juices* mula sa ibang gulay na kanyang tanim at nabibili sa lokal na pamilihan gaya ng luya at sibuyas.

Ang darak naman na nakukuha niya sa pagpapakiskis ng palay ay kanyang ginagamit na pakain sa kanyang alagang mga hayop.

Sa kabilang dako, ang kanyang mga alagang itik ay siyang kumakain ng mga kuhol sa kanyang palayan. Dahil dito, hindi na siya bumibili ng *molluscicide* para puksain ang pesteng ito sa palayan.

TULUY-TULOY NA ASENSO

Sa ngayon, masasabing progresibo na ang pamamaraan ng pagsasaka ni Mang Felix. Sa kanyang palayan lamang, kumikita na siya ng P90,000 kada anihan dahil lalong sumulong ang kanyang ani. Ang kanya namang palaisdaan na kanya na ring dinagdagan ng sugpo ay

nakapagbibigay na sa kanya ng karagdagang P60,000 kada anihan. Ang kanyang niyugan naman ay umaabot sa P20,000 ang naibibigay na karagdagang kita kada taon.

Sa kanyang pag-aalaga ng itik, na sinamahan na rin niya ng manok, sigurado ang P25,000 kita kada 4 na buwan. Ang kanyang gulayan naman ay nagdaragdag sa kanyang kabuuang kita na P4,000 kada taon.

Bagama't kumikita na siya ng malaki, patuloy pa rin si Mang Felix sa kanyang pagdalo sa mga *seminar* o pagsasanay na isinasagawa ng Kagawaran ng Agrikultura.

Dahil sa katangi-tanging kaangkinan ngayon ng kanyang bukid, itinuturing itong isang *model farm* sa buong bayan ng Buenavista. Siya rin ay hinirang bilang *Outstanding Integrated rice-based farmer* ng Region 13.

Nang tanungin kung ano ang kanyang sikreto sa kanyang progresibong pagsasaka, iisa lang ang kanyang naging sagot:

“Matuto at laging maging bukas ang isip sa pagbabago.”

Malaki ang pasasalamat ni Ramy Entierro, 44, na mula sa Himamaylan, Negros Occidental, na siya'y napasapi sa kooperatibang Buenavista Farmers' Association sa kanilang lugar.

Ayon sa kanya, mas marami ang nakukuhang benepisyo ng mga magsasaka kapag kasapi ng kooperatiba. "Kapag may mga *pa-seminar* ang ating gobyerno ay unang naiimbitahan ang kooperatiba. Kung mayroon namang insentibong ibinigay ang gobyerno ay unang inaalok ito sa kooperatiba. Pwede rin na mag-*loan* sa bangko ang mga miyembro ng kooperatiba para sa panggastos nila sa bukid," ani Mang Ramy.

Si Mang Ramy ay *chairman* na ngayon ng nasabing kooperatiba.

MGA TURO SA SEMINAR

Natutunan ni Mang Ramy ang kahalagahan ng paggamit ng *certified seeds* mula sa pagdalo niya sa mga *seminar*. Sa paggamit niya ng *certified seeds* ay umaani siya ng mula 5-6 na tonelada kada ektarya sa isang anihan.

Napag-alaman niya na ang *certified seeds* ay nakapagpapataas ng 5-10% ng ani ng palay dahil sa malulusog ang nagiging punla nito na mabilis at pantay-pantay ang paglaki. Ito rin ay

tiyak na malinis, buo, puro, at parepareho ang laki at hugis ng binhi.

"Aani ka talaga ng maganda kung *certified seeds* ang gamit mo," ani Mang Ramy. Sa kanyang 3 ektaryang palayan ay nakakukuha siya ng neto na mahigit P100,000.

Kadalasang itinatanim niya ay NSIC Rc226, Rc282, at BR261 (*black rice*). Dinarayo niya sa PhilRice Negros ang pagkuha ng mga binhing kanyang gagamitin upang masiguro ang kalidad nito. Dagdag pa niya, dapat gumamit ng mga makabago at angkop na teknolohiya upang makabawas sa mga gastusin sa bukirin.

Nagtatanim din siya ng *hybrid rice seed* galing sa mga pribadong kumpanya ng binhi.

SARI-SARING PANANIM

Nagsimula si Mang Ramy sa pagtatanim ng palay, mais, at tubo. Nagtatanim din siya ng saging, kawayan, at mga punongkahoy upang magamit lahat ng espasyo sa kanilang lupa.

"Dapat iba't-iba ang iyong itinatanim upang marami ang mapagkukunan mo ng kita. Kung isa lang ang *source* mong pananim, mahirap kang makabawi kapag nalugi ka," aniya.

Mula sa kanyang mga pananim, nakapagpatayo siya ng sariling bahay. Nagamit din niya ang karamihan sa kanyang 1,000 puno ng *Mahogany* at iba pang mga punongkahoy bilang materyales sa bahay na kanyang ipinatayo.

Mayroon din siyang mga alagang kambing at itik na naibebenta niya bilang pandagdag-kita.

Sa kanyang namang 1,000m² lupa, naglagay siya ng *fish pond* para sa pag-aalaga ng tilapia. Nadagdagan ng P25,000 ang kanyang kita mula sa tilapyang kanyang inaalagaan.

ASENSADONG MAGSASAKA

Isa sa mga maaaring basehan ng gumiginhawang buhay ng isang tao ay ang mga naipundar niya o mga nabiling mga kagamitan mula sa naipong kita.

Kapag kita ang pinag-uusapan, lubhang mahalaga kung papaano rin ito ginagamit ng kumikita sa mga makahulugang bagay.

Sa mga naging kita ni Mang Ramy, nakabili na siya ng sarili niyang traktora na nagagamit niya at naipahihiram din sa kanyang mga kasamahan sa kooperatiba.

Ipinagmamalaki rin niya na naitataguyod niya ang pag-aaral ng kanyang mga anak dahil sa pagsasaka. Ang dalawa sa kanyang mga anak ay nagsisipag-aral sa kolehiyo samantalang ang bunso naman ay nasa elementarya.

MGA PAYO NI MANG RAMY

“Gaano man ka-epektibo ang mga itinuturo sa ating mga teknolohiya kung hindi naman natin ito isasabuhay ay balewala rin. Kailangang laging bukas tayo sa mga makabagong teknolohiya,” payo ni Mang Ramy.

Ito anya ang susi sa tagumpay na kailangan ding lakipan ng kasipagan.

“Dapat ikaw mismo ang nagbabantay sa bukid mo araw-araw upang nakikita mo ang mga dapat mo pang gawin para sa lalong pagpapahusay nito,” pahabol pa ni Mang Ramy.

Si Mang Ramy ay hinirang kamakailan bilang *Regional Gawad Saka Awardee for Outstanding Rice Farmer*. Hindi maikakailang ang kanyang kasipagan at paggamit ng mga angkop na teknolohiya ang naging hagdan sa pagtatamo ng parangal na ito.

PANALONG SANGKAP

JAYVEE P. MASILANG

Ayon sa pag-aaral, ang karaniwang magsasaka ay kumikita lamang ng P50,000 sa isang ektarya kada taon kung palay lamang ang kanyang itinatanim sa kanyang lupang sakahin.

Dahil dito, patuloy siyang dumarang. Hindi raw sapat ang kanyang inaani upang maayos na matustusan ang pangangailangan ng kanyang pamilya.

Ngunit mayroong mga magsasakang ginagawang naiiba ang kanilang gawain sa bukid. Sa ganitong paraan, nagagawa nilang lubhang kapaki-pakinabang ang kanilang maliit lamang na lupang sakahin.

Tulad ng ipinakitang halimbawa ng isang magsasakang taga-Bataan.

BUKOD PA SA PALAY

Si Reynaldo R. Diaz, 56, ng Orani, Bataan, ay lubos na naniniwalang mas mainam kung iba't-iba ang tanim sa lupang sinasaka. Kaya naman, sa kanyang 2.5 ektaryang lupang sakahin ay nagtatanim siya at umaani ng palay, gulay, at mga halamang namumunga, at nag-aalaga at nakikinabang sa kanyang mga alagang hayop, na tulad ng baboy, kambing, itik, manok, at pinalalaking isda sa kanyang *fish pond*.

Ang sistemang ginagawa ni Mang Rey ay *integrated rice-based farming*. Sa pamamagitan ng sistemang ito,

nagagawa niyang dagdagan ang pakinabang sa kanyang bukid kaysa kung palay lamang ang kanyang itinatanim at inaani.

Tinitiyak din niya na mga matataas na uri ng *inbred* at *hybrid* na barayti ng palay ang ginagamit niya. Kaya naman, siya'y umaani ng mahigit sa 11 tonelada kada ektarya sa panahon ng tag-init at 10 tonelada kada ektarya naman kung tag-ulan.

Dagdag pa rito, siya'y lumilikha rin ng organikong pataba mula sa sistemang *vermiculture*. Nagpaparami rin siya ng kabute bilang pandagdag din sa kanyang kita.

Wika niya, "nagkakatugma ang aking isinasagawa para sa pagpapaunlad pa ng aking lupa, mga pananim, at alagang mga hayop."

RELASYON NG BAWAT ISA

Nag-aalaga rin si Mang Rey ng itik na nakatutulong sa pagpuksa ng mga pesteng nakasisira sa palayan tulad ng insekto at kuhol. Kinakain din ng mga ito ang mga damo sa palayan at nakatutulong din sila sa pagbubungkal at pagpapaluwag ng lupa na kailangan sa madaling paglago ng mga ugat ng palay.

"Hindi dapat hinahayaang tumubo ang damo sa sakahan sa unang 40 araw pagkatapos ng paglilipat-

tanim para hindi nito maagaw ang sustansiyang nitroheno para sa palay," babala ni Mang Rey.

Binigyang-diin niya na ang tamang pamamahala ng tubig ang siyang pinakamahasag na paraan ng pagkontrol ng mga damo sa palayan.

Upang ganap na mapakinabangan ni Mang Rey ang kanyang bukid, siya rin ay nagtanim ng mga puno ng mangga at mga gulay na tulad ng kamatis, talong, okra, at gabi. Ang dumi naman ng mga itik ang siyang ginagamit niyang pataba sa kanyang pananim.

Naglagay rin si Mang Rey sa *fish pond* at lugar-anihan ng *Azolla* at *Bokashi*. Ang *Azolla* ay isang uri ng *fern* na may kakayahang sumipsip ng nitroheno at iba pang sustansiya. Ang *Bokashi* naman ay isang *fermented solid matter* na may mabisang mikroorganismo upang mapadali ang paghahanda ng lupa. Gawa ito sa basura galing sa kusina at sakahan.

"Gumagamit ako ng *organic wastes* na galing sa bahay at sa sakahan bilang pagkain ng mga *African Night Crawlers* o mga bulate. Nakakukuha ako ng 20-30 sako ng *vermicasts* na isinasabog ko bilang pataba ng lumalaking palay," ani Mang Rey.

Idinugtong pa niya, "sa huling pagsusuyod sa aking lupang taniman ng palay, nag-aaplay ako ng hinalong tig-50% na *bokashi* at *vermicast*."

Gumagamit naman ng *botanical pesticides* mula sa Marigold si Mang Rey sa pagsugpo ng peste at sakit na namiminsala sa kanyang palayan. Sa pamamagitan nito, hindi na siya gumagamit ng komersiyal na pestisidyo. Tinitiyak din niya na mayroong kapaki-pakinabang na mga insekto sa kanyang palayan.

"Ito ang aking paraan ng pagkonserba ng kalikasan at pagpapagaan sa epekto ng

pagbabago ng klima,” pagmamalaki ni Mang Rey.

GABI-FLAVORED ICE CREAM

Ang mga gulay na itinatanim ni Mang Rey ay ibinebenta ng kanyang asawa sa palengke. Bukod sa inaani at ibinebentang gulay, siya ri’y patuloy na nagsusuplay ng laman ng tanim na gabi sa isang sikat na gawaan ng *ice cream* sa Bataan.

Siya ang pinakaunang *supplier* ng nasabing gawaan ng *ice cream* na ang patok na tinda ay tinatawag na *gabi-flavored ice cream*.

Umaabot sa 100 kilo ng gabi ang isinusuplay ni Mang Rey kada buwan. “Ibinebenta namin ang aming gabi ng P50 kada kilo,” kuwento ni Mang Rey.

Ang mga dahon naman at tangkay ng gabi ay naibebenta nila sa palengke bilang sangkap ng laing.

UHAW SA KAALAMAN

Sa dami ng natutunan na ni Mang Rey ukol sa mga gawain sa bukid, siya ay tila uhaw pa rin sa kaalaman. Kaya naman, siya ay aktibo sa pagkuha ng kaukulang impormasyon sa kanilang munisipyo at *Office of the Provincial Agriculturist*.

“Para sa mga bagong teknolohiya at mga kaalaman, sinisigurado ko na wala akong mapalalagpas na *seminar* mula sa iba’t ibang lokal at pambansang mga ahensya. Ako rin ay palaging nakikinig sa radyo sa pagkuha ng impormasyon o dili naman kaya nagbabasa ako ng mga *agricultural magazine*. Ang nakukuha kong mga impormasyon sa pamamagitan ng mga ito ay ginagamit ko naman sa aking bukid,” sabi Mang Rey.

Dahil sa kanyang mga pagsisikap at katangi-tanging mga nagawa sa pagbubukid, si Mang Rey ay hinirang na *Outstanding Rice Farmer adopting integrated rice-based farming system* sa idinadaos na “Gawad Saka 2015”.

HINDI LANG PALAY ANG INAANI

JOHN GLEN S. SAROL

Maraming mga magsasaka ang nagtatagumpay mula sa kanilang sikap, sipag, at tiyaga sa pagsasaka. Alamin ang mga *criteria* kung papaano nabibigyang karangalan ng Kagawaran ng Pagsasaka ang isang magsasaka na tinatawag na *Outstanding Rice Farmer - Gawad Saka*. Ito na rin ang mga basehan upang ma-nominate mula sa *municipal level* hanggang sa *national level*.

GAWAD SAKA

A W A R D E E

— SINALIKSIK NI JAYSON C. BERTO

Paano nga ba?

50%

SAKAHAN

Hindi bababa sa 1 ektaryang *integrated* at *diversified* rice-based na sakahan

35%

Taas ng produksyon at kakayahang kumita

Ani mula sa palay

Kita mula sa palay at iba pang negosyo

15%

Kondisyon ng sakahan

Alokasyon ng lupa

Kalusugan ng mga halaman at hayop

Kaligtasan ng kalusugan at kapaligiran

35%

MAGSASAKA

Estratehiya at makabagong teknolohiya sa pagsasaka

Kasanayan sa pamamahala

10%

Kahusayan sa pagdedesisyon

5%

Pananatili ng rekord ng sakahan

3%

Innovations sa adaptasyon at mitigasyon sa pabagu-bagong panahon

5%

Pamamahala ng mga *resources* sa bukid

12%

15%

KONTRIBUSYONG PANLIPUNAN

Pamamahagi ng kaalaman sa mga kapwa magsasaka

5%

Aktibong nakikilahok sa mga organisasyon o asosasyon ng magsasaka sa komunidad

6%

Impluwensiya ng pagsasaka sa ibang magsasaka sa komunidad

4%

Natamong mga parangal at pagkilala

Deliberasyon sa *national level*

Mayo

Hunyo

Hulyo-
Agosto

Setyembre

Oktubre

Submission of pertinent documents of regional Gawad Saka winners to National Secretariat

Screening and listing of qualified regional nominees

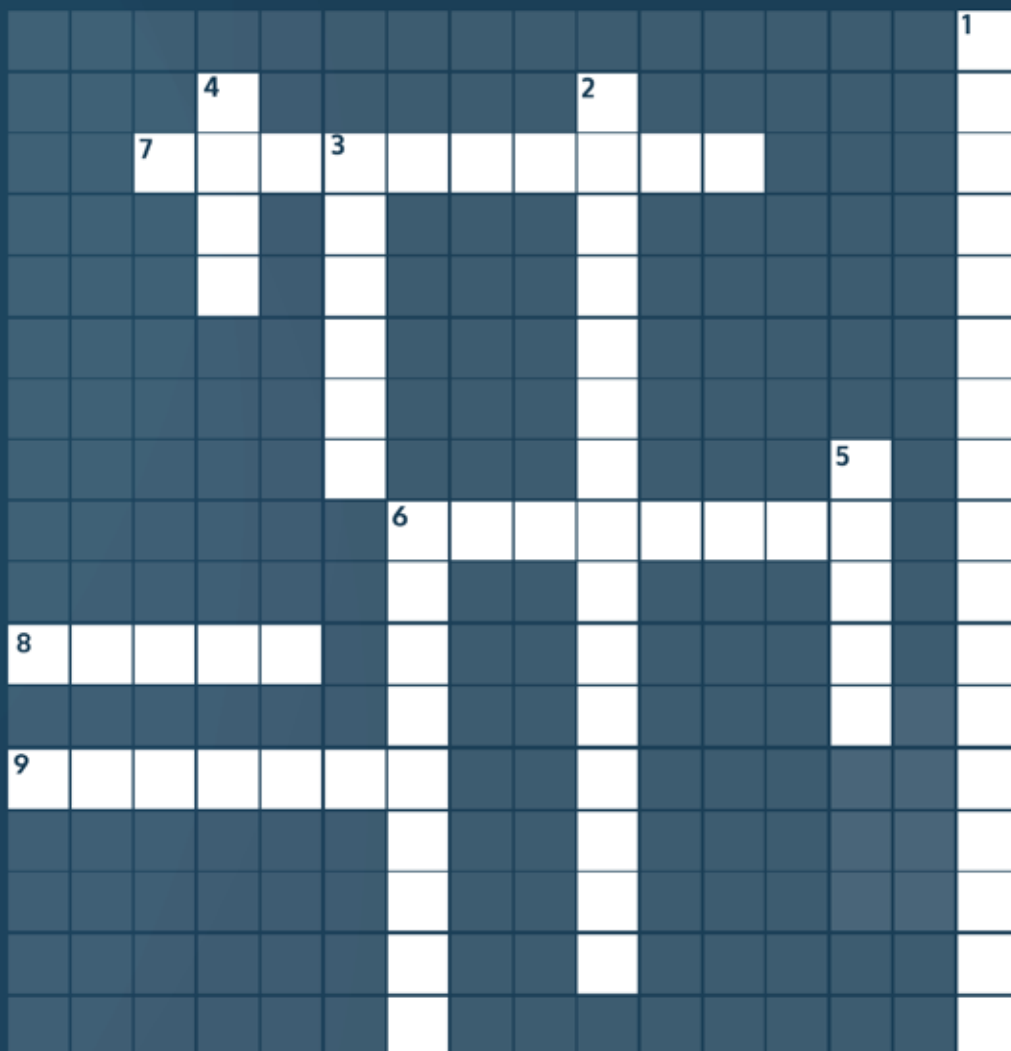
Validation and evaluation of qualified nominees

Shortlisting and presentation of finalists to the Board of Judges

Awarding

- Ang pangunahing *criteria* ng Outstanding Rice Farmer ay 75% ng iyong bukid ay nakalaan sa palay at 25% naman ay para sa *diversified at integrated rice-based farm*.
- Mas mainam na lumapit sa inyong *agricultural technologist* o *municipal/city agriculturist* para maipahayag ang interes ninyong makasali sa nominasyon para sa Gawad Saka.

PALAY-ISIPAN

PABABA

1. isang pamamaraan ng pagsasaka na kung saan ang mga kaukulang mga bahagi ng isang lupang sakahin ay ginagawang palayan, gulayan, palaisdaan, lugar sa paghahayupan, at iba pa
2. sistemang pinagsamang pamamaraan ng pagsasaka proseso o paggawa ng organikong pataba sa pamamagitan ng bulate
3. isang uri ng *fern* na may kakayahang sumipsip ng nitrohen
4. gulay na sangkap sa *ice cream*
5. masustansyang parte ng butil ng palay
6. dumi mula sa mga bulate

Makikita ang mga sagot mula sa mga kwento ng magasin na ito.

PAHALANG

6. ginagamit bilang *foliar fertilizer* o abonong pandahon
7. pinagsama-samang pamamaraan ng pamamahala ng palay mula sa pagpili ng angkop na binhi hanggang sa tamang pamamahala ng ani
8. karaniwang kita ng magsasaka kada taon
9. isang *fermented solid matter* na may mabisang mikroorganismo

SOLAR TUNNEL-
TYPE DRYER

ENERHIYA MULA SA BASURA

SONNY P. PASIONA

May hiwaga nga bang naipamamahagi ang basura? Mayroon, sabi ng mga nakaalam ng hiwagang dala nito.

"Pera", sabi nila. "Pera ang dalang hiwaga ng basura."

Sa kasalukuyang panahon, madalas na ginagamit na panluto ay *liquefied petroleum gas* o LPG. Ang halaga ng kada tangke nito ay P450 o higit pa. Pero, alam ba ninyo na ang itinuturing na mga basura ay pwedeng panluto na kasing epektibo rin ng LPG?

Ang patapong ipa, halimbawa, ay pwedeng gamiting panluto ng pagkain o kaya naman, sa makabagong paraan, magamit na panggatong para sa mga makinang makalikha ng elektrisidad.

Ilan pa sa mga patapong bagay na maaaring mapakinabangan ay ang lata ng *soft drinks*. Ito ay maaaring gawing *solar collector* na magagamit bilang kagamitan sa pagpapatuyo ng isda na ginagawang daing at sa iba pang mahahalagang produkto.

Ang mga ito'y ilan lamang sa mga bagay na tinukoy ni Engr. Jimbo Garsula, 55 ng Negros Occidental sa taglay na kahalagahan ng basura. Para nga sa kanya, ang basura ay nagdadala ng enerhiya na sapat para sa maliliit hanggang sa malalaking kapakinabangan at sa iba't ibang teknolohiya.

Sa adbokasiya niya sa paggamit ng basura bilang enerhiya ay kinilala si Engr. Garsula bilang *Regional Outstanding Agricultural Researcher* ng Western Visayas sa "2015 Gawad Saka Awards".

Bilang pinuno ng *Agricultural Engineering Division* ng *Office of the Provincial Agriculturist* (OPA), si Engr. Garsula at ang kanyang grupo ay lumikha ng iba't ibang inobasyon upang gawing mas mura, epektibo, simple, at makalikasan ang pagsasaka.

ORGANIKONG LUTUAN

Isa sa nilikha ng OPA para sa mga Negrenseng magsasaka, sa pamamagitan ni Engr. Garsula at ng kanyang grupo, ay ang *retrofitted* kalan o *kalan-ganic*, isang lutuang ginagamitan ng mga organikong bagay. Imbes na LPG na karaniwang nagpapagana sa mga lutuan, ginagamitan ito ng ipa (*rice hull*), uling, kahoy, o kusot (*sawdust*).

Simple lamang ang mekanismo ng teknolohiyang ito. Sa pamamagitan ng *retrofitted* na kalan, ipinapatong ang tradisyunal na palayok sa isang *plant stand*. Sa ilalim ng *stand* inilalagay ang mga organikong materyales na siyang nagsisilbing panggatong ng kalan. Isang munting *electric fan*, na pinagagana ng isang baterya o ng 12 volts na elektrisidad, ang nagkokontrol ng daloy ng hangin sa kalan.

"Simple, praktikal, at mura," tugon ni Dennis Penuela, 39, ng Bacolod City na isa sa mga gumagamit ng *kalan-ganic*. Sa pagsasaing ng 3 kilong bigas, ang kinakailangan lamang ay 2 kilong ipa at kaya na nitong lutuin ang bigas sa loob lamang ng 12-15 minuto, aniya.

Sa ganitong sistema, dagdag pa niya, ay nagkakaroon ng saysay ang bunduk-bundok na patapong ipa na mula sa kinikiskis na palay.

Ang *kalan-ganic* ay nagkakahalaga lamang ng P800 sa merkado, ani Dennis.

Ayon sa pag-aaral ng mga eksperto, umaabot na sa 2.9 M metriko tonelada ang napoprodyus na ipa sa Pilipinas kada taon.

Sa murang halaga nga na P800, ang *kalan-ganic* ay maaari nang pakinabangan ng mga nanay at tatay ang basurang ipa sa kani-kanilang tahanan.

Ayon kay Engr. Garsula, ang inuling na ipa o *carbonized rice hull* na galing sa pagluluto ay maaaring gamiting pataba sa palayan o mga tanim na gulay. Ito ay maaari rin, aniya, na gamiting panlinis ng mga kagamitan sa kusina tulad ng kawali at kaldero.

ENERHIYA MULA SA ARAW

Para sa mga sakahang katihan na malapit sa ilog o sapa, maaaring matugunan ng *submersible DC pump* ang problema sa pagpapatubig sa mga pananim.

Gamit ang dalawang *solar panels*, na *100 watts* bawat isa, naitutulak ng *pump* ang tubig mula sa ilog sa taas na 10-20 metro sa pamamagitan ng isang tubo. Kaya nitong patubigan ang kalahating ektarya ng lupa sa ilang oras lamang.

“Ang *pump* na ito ay kayang mag-ahon ng 45 litro ng tubig bawat minuto,” ani Engr. Garsula.

Bagama’t ang sistemang ito ay sumasailalim pa sa mga pagsusuri at sinusubok pa sa iba’t ibang lugar, kampante ang grupo nina Engr. Garsula na sa kalaunan ay maghahatid ito ng malaking pakinabang sa mga magsasakang may problema sa pagpapatubig ng kanilang lupang sinasaka.

Ang paggamit ng enerhiya mula sa araw gamit ang *solar panels* ay isa sa mga binibigyang-pansin ng OPA ng Negros Occidental. Ang paggamit nito, sa ibang kaparaanan, ay nagpapakita na ng kapakinabangan sa mga pamilyang nasa sa liblib na lugar, tulad ng pamilya

ni Salde Jabal, 37, ng Bago City, Negros Occidental.

“Malayo ang bahay namin at walang linya ng kuryente kaya sobrang dilim sa gabi,” ito ang hinaing noon ni Tatay Salde.

Nang sila’y mabigyan ng 12 *volts* na *solar panels* na nagpapadaloy ng kuryente sa kanilang bahay na nasa gitna pa ng malawak na palayan, malaking kagalakan ang kanyang nadama. Napailaw nila ngayon hanggang 6 oras ang tatlong 5-*watt* nilang bumbilya sa kanilang bahay.

“Malaking tulong rin ito tuwing manganganak ang aming inahing baboy. Dati, kandila o lampara lang ang gamit naming pananglaw ngunit ngayon ay bumbilya na,” pagbabalik-tanaw ni Tatay Salde.

LIBRENG ENERHIYA

Ang *free energy* o libreng enerhiya mula sa kalikasan ang sentro ng mga eksperimento at teknolohiyang isinasagawa ng OPA ng Negros Occidental. Sinasabayan pa ito ng pag-*recycle* ng mga materyales mula sa mga patapong bagay.

Isang halimbawa nito ay ang *biomass/solar tunnel-type dryer*. Ang hilera ng lata ng *soft drinks* ay nagsisilbing *solar collector* upang palakasin ng hanggang 75% ang pangongolekta ng init mula sa araw o *heat generation*.

Mula sa *solar collector* ay dumadaloy ang init sa anim na *trays* na siyang nagpapatuyo sa dinadaing na mga isda at iba pang pinatutuyo na produktong *high-value crops* o pananim. Sa ilalim naman ng mga *tray*, ay maaari ring gumamit ng mga panggatong ng mga organikong materyales tulad ng ginagamit sa *kalan-ganic* bilang dagdag init sa pagpapatuyo.

“Ang misyon namin ay libreng enerhiya,” pagbibigay-diin ni Engr. Garsula.

Naniniwala ang kanilang grupo na kinakailangang gawing *climate-smart* ang kanilang mga imbensyon. Aniya, magagawa nila ito nang mas kapaki-pakinabang kapag ang mga tao ay makikipag-isa sa kanilang layunin imbes na sila’y maging daan sa pag-abuso sa kalikasan.

MUNTING HILING

Aminado si Engr. Garsula na kulang pa sa suporta ang kanilang adbokasiya. Bagama’t ang mandato ng kanilang opisina ay pagtuunan ng pansin ang imprastraktura sa irigasyon, ang kanilang grupo ay patuloy ding nagiging malikhain para sa pagsusulong ng kanilang adbokasiya.

“Kahit sa simple lamang naming paraan, mayroon na ring nakikinabang sa aming mga teknolohiya. Wala ngang *budget* ito. Ang aming mga gastos ay galing sa aming sariling bulsa. Gusto lang naming ipakita na ito ay kailangang maisagawa,” dagdag pa ni Engr. Garsula na gustong pag-ibayuhin pa ang *research and development efforts* ng kanyang grupo sa larangang ito.

Sa isla ng Negros, unti-unti nilang ipinalalaganap ang paggamit ng kanilang mga nabuo nang teknolohiya habang sinisiguro ang kalidad ng mga ito. Kasabay nito, hinihiling nilang gawin ding prayoridad ng pamahalaan ang mekanisasyon na higit na makatutulong sa mga magsasaka na bumaba ang kanilang gastos at gumaan ang kanilang trabaho.

Tulad ng walang hanggang daloy na enerhiya mula sa kalikasan, walang humpay si Engr. Garsula at ang kanyang grupo sa pagsusulong ng kanyang adbokasiya. Tinitiyak niya na hindi sila mawawalan ng lakas at pag-asa upang isulong ang pagsasakang ligtas, abot-kaya, epektibo, at makakalikasan.

Hindi man siya nakapagtapos ng pag-aaral, hindi naman ito naging hadlang kay Michael Enriquez na kilalanin bilang isa sa pinakamahusay na magsasaka sa rehiyon.

Si Michael, 31, ay mula sa Orion, Bataan.

Siya'y ginawaran ng parangal na Outstanding Young Farmer ng DA Region III noong 2015.

IDOL SA BUKID

Karamihan sa mga kabataan ngayon ay mahilig at lubhang abala sa mga iba't-ibang klaseng libangan tulad ng *sports*, *internet*, at *music*. Sa ganitong pinagkakalibangang gawain nauubos ang marami nilang oras sa maghapon.

Hindi kabilang si Michael sa kanila.

Nang mamatay ang kanyang ama noong siya'y anim na taong gulang pa lamang, nagsimula siyang magka-interes sa pagsasaka.

"Ako ang naging katulong ng aking ina sa pag-aasikaso ng bukid na naiwan ng aking ama. 'Yon kasing

mga nakatatanda kong mga kapatid ay maagang nagsipag-asawa at nagkaroon ng sari-sariling trabaho," paliwanang ni Michael.

Siya'y pang-anim sa pitong magkakapatid. Sa kalaunan, siya na ang lubusang gumawa at namahala sa kanilang 3.5 ektaryang lupa.

"Bilang *young farmer*, wala po akong luho. 'Yong pong mga kinahihiligang gawain ngayon ng ibang kabataan, huling-huli ako doon. Parang naitali ko na po ang aking sarili sa gawain dito sa bukid," ani Michael.

Ngunit wala namang bakas ng pagsisipi si Michael sa kinahiligan niyang gawain. Para sa kanya, ang lahat ng pagsasakripisyo ay may magandang kapalit.

INSPIRASYON SA KABATAAN

Hinihikayat ni Michael ang kapwa niya kabataan na sumuong sa pagsasaka.

"Mag-*focus* tayo sa bukid kasi kung walang magsasaka, talagang wala tayo, pati na ang ating bayan, na kakainin. Mas mainam na pagka-

abalahan ang pag-aasikaso sa bukid kaysa ibang 'di-dapat na gawain tulad ng pagda-*drugs*. Mas may makukuha tayong pakinabang sa pagsasaka," kanyang panghihikayat.

Sa mga gawaing may aasahang pakinabangan, sabi ni Michael, ay maaari namang magsimula sa simpleng gawain sa maliit na espasyo lamang.

"Pwedeng magsimula sa pagtatanim ng ilang puno ng kamatis. Kahit na nga sa paso lang. 'Yong aanihin ay pakikinabangan na ito sa bahay at makatitipid pa ang pamilya dahil hindi na bibilhin sa palengke. Gaganda pa ang kalikasan," ani Michael.

Ayon kay Michael, hindi dahilan ang pagiging mahirap para mawalan ng pag-asa sa buhay. May sapat na kakayahan ang tao na kayanin na maiahon ang sarili mula sa karukhaan.

"Kapag ipinanganak kang mahirap, huwag mong hayaan ang sarili mo sa pagiging mahirap.

Kailangang umasenso ka kasi binigyan tayo ng Diyos ng sapat na kalakasan na gagamitin natin sa pang-araw-araw na buhay," dagdag pa ni Michael.

PANANIM AT KITA

Isang ektarya ang nilalaan ni Michael sa kanyang gulayan tuwing sakahan. Ngayong tag-araw, nagtanim si Michael ng ampalaya, singkamas, kamatis, at sitaw. Pinaligiran din niya ang kanyang bukid ng tanim na mga niyog.

Kung tag-ulan, palay ang itinatanim niya sa kanilang bukid. Siya'y umaani ng 120 kaban kada ektarya.

Sa pagtatanim ng palay, ginagamit ni Michael ang natutunan niyang mga teknolohiya mula sa pagdalu-dalo niya sa mga *seminar* na inoorganisa ng iba't-ibang institusyon. Kabilang sa mga teknolohiyang ito ang *PalayCheck System* na dinebelop ng PhilRice.

Ang *PalayCheck* ay pinagsama-samang pamamaraan ng

pamamahala ng palay mula sa pagpili ng angkop na binhi hanggang sa tamang pamamahala ng ani.

Sa sitaw ay kumikita si Michael ng mula P20,000 hanggang P30,000. Kapag natatapat sa kamahalan ng kamatis, siya'y kumikita ng hanggang P50,000. Sa tanim naman niyang ampalaya, ang kinikita niya ay humihigit sa P15,000.

Ibinebenta niya ang kanilang ani sa kanilang puwesto sa palengke na pinangangasiwaan naman ng kanyang ina.

MGA ARAL NI IDOL

Bagama't nagtamo ng karangalan sa kanyang gawain, umiiral kay Michael ang kababaang-loob.

"Noong naghihirap kami sa buhay, parang nakalilimot na kami sa Diyos. Mabuti na lamang, may humikayat sa amin na sumali kami sa *charismatic group*. Kaya hayun po, ang napanalunan kong salaping gantimpala sa *Gawad Saka* sa *regional level* na P30,000 ay

ipinagkaloob ko pong tulong sa pagpapagawa ng aming *chapel*," sabi niya.

Iyon namang P5,000 na ipinagkaloob sa kanya sa pagkapanalo sa *provincial level* ay nauna nang ipinambili niya ng yero ng kanilang kapilya.

Sa kanyang murang edad, masasabing marami pang mga naghihintay na tagumpay at parangal kay Michael. Ito'y dahil na rin sa patuloy niyang pagtuklas ng mga bagong kaalaman sa pagsasaka.

"Hindi naman po mahalaga kung *awardee* kayo o hindi o kaya'y gumawa para lamang gawaran ng parangal. Ang kailangan po ay pagtuunang mabuti ang gawaing pagsasaka upang makinabang ang ating pamilya. Kapag gayon, premyo na rin iyon sa ating mga pagsisikap," pagtatapos ni Michael.

IDOL NG KABATAAN

MARY GRACE M. NIDOY

Sa larangan ng pagsasaka, sino nga ba ang mas mabusisi sa mag-asawa? Si misis ba o si mister?

Para kay Mister Mamerto Rarangol, 64, ng Barangay Estrella, San Mateo, Isabela, ang misis niya na si Gng. Jesusa Rarangol, 60, ang mas mabusisi dahil sinusuring mabuti ang kanilang bukid mula sa malalaki hanggang sa pinakamaliliit na detalye nito.

Si Gng. Jesusa ay nagtrabaho sa *National Irrigation Administration* (NIA). Siya ay nagtapos ng kursong *Geology* sa *Adamson University* sa Maynila at siya'y pumasok ng trabaho sa nasabing ahensiya. Makalipas ang 8 taon, nagdesisyon siya na magbitiw sa trabaho at mas pag-ukulan na lamang ng pansin ang kanilang 2 anak at sumangkot sa pagsasaka ng kanilang lupa.

MABUSISING MISIS

"Isang ektarya lang ang aming bukid noong taong 2006. Sa sipag at tiyaga, umabot ang aming sinasaka sa 30 ektarya," pagkukuwento ni misis.

Noong una ay wala silang alam na mag-asawa sa pagsasaka. Ayon kay Tatay Mamerto, ipinasiya niyang bumisita sa PhilRice Isabela sa unang pagkakataon noong 1996 upang humingi ng tulong.

"Ang nakausap ko noon ay si G. Mario Ramos ng PhilRice, siya ang nagbigay ng mga payo at mga kaukulang *guide* sa pagsasaka," sabi niya.

Dahil sa natutunan, at sa pagsisikap nga at pagtitiyaga, pagkalipas ng mga taon ay dumami ang lupang kanilang sinasaka.

Labindalawang tao ang tumutulong sa pagsasaka ng mag-asawa. Ayon kay Nanay Jesusa, linggu-linggo niyang pinapapunta ang kanilang tauhan sa kanilang bahay upang mag-*meeting*. "Sa aming meeting ay pinagre-*report* ko sila kung ano na ang kanilang mga ginawa sa kani-kanilang bukid na sinasaka," paglalahad ni Nanay Jesusa. "Sa paraang ito mo kasi malalaman kung kumikilos ba ang iyong mga tauhan o hindi," dugtong niya.

Mayroong nakahandang giya o *guide* na ibinibigay silang mag-asawa sa kanilang mga kasugpong sa bukid. Sa nasabing *guide* ay nakasaad

ang mga dapat gawin kada linggo, katulad ng kung kailan magpapatanim, magpapataba, at magpapatubig.

"Minamarkahan ng aming mga tauhan kung ang nakalistang gawain ay nagawa nila. Inilalagay rin nila sa *guide* kung ano ang kanilang mga naging obserbasyon sa hawak nilang bukid," dagdag pa ni Nanay Jesusa.

Sa tuwing sila'y magmi-*meeting*, tinitiyak ni Nanay Jesusa na dala ng kanilang mga kasugpong ang nasabing *guide* upang kanyang masuri.

Bukod sa pamamahala ni Nanay Jesusa sa mga tauhan, siya rin ang tagahawak ng lahat ng kita sa bukid. Sabi niya, kapag kailangan na ng mister niya ang panggastos sa mga gawain sa bukid, agad niyang ibinibigay ang pera.

Sabi naman ni Tatay Mamerto, para sa kanya, "mas *organized* kung si misis ang hahawak (ng pera) dahil mas mabusisi siya kaysa sa akin."

MAG-ASAWA SA BUKID

Upang mapamahalaang mabuti ng mag-asawa ang kanilang palayan, nagdesisyon silang maghati sa pamamahala sa kanilang bukirin.

Sampung ektarya ang kay Tatay Mamerto na inaasikaso niya sa

WONDER WOMAN SA PALAYAN

CHRISTINA A. FREDILES

pagbibinhi. Isa siya sa mga kilalang *seed growers* sa Isabela.

Siya rin ang namamahala sa kanilang mga makinarya na kinabibilangan ng 2 *combine harvesters*, traktora, *handtractors*, 4 na *mechanical transplanters*, at *shredders*.

Si Nanay Jesusa naman ang siyang may hawak sa kanilang 20 ektaryang palayan. Dito niya inaani ang palay na ginagawang bigas at ibinebenta sa mga kalapit na probinsya tulad ng Nueva Ecija, Laguna, Cavite, Batangas, at La Union.

Naging malaking bahagi rin na pagkatapos ng pag-aani ng palay, isinusunod nila ang pagtatanim ng munggo sa kanilang bukid. Isinaad ni Nanay Jesusa na mainam na isunod na itanim ang munggo pagkatapos ng palay. Bukod sa malaki rin ang kita sa pananim na ito, nakapagpapataba pa ng lupa ang halamang-tanim na ito dahil may nitrohenong itong naiwan na siya namang nagagamit ng pinalalagong tanim na palay sa panahong nagpapalayan na.

HUWARAN SA BARANGAY

Bukod sa pagpapalay, pinangungunahan din ni Nanay Jesusa ang pagprodyus ng *vermicast* o dumi ng bulate sa kanilang barangay. Ang

vermicast ay ginagamit bilang pataba sa palay.

Sa paggawa ng *vermicast*, dumaraan ito sa proseso ng *vermicomposting* o paggawa ng organikong pataba sa pamamagitan ng mga bulate. Kinakain ng mga bulate ang mga organikong bagay na tulad ng mga halaman at dumi ng hayop na nakalikha naman ng *vermicast*.

Ang *vermicast* ay ikinakalat sa palayan matapos ang anihan o bago isagawa ang muling pagsasaka. Maaari ring gawing *vermitea* ang *vermicast*. Ang *vermitea* ay ginagamit bilang *foliar fertilizer* o abonong pandahon.

“Sa *vermicomposting*, nakapagpoprodyus ka na ng pataba, nare-recycle pa ang mga basura. Nakatitipid ka na sa gastos sa pagbili ng pataba, makalikasan pa ang gawaing ito,” pagmamalaki ni Nanay Jesusa.

Hindi naging madali kay Nanay Jesusa na kumbinsihin ang kanyang mga ka-barangay na subukan ang paggawa sa *vermicomposting*. Idinadaing sa kanya noon ng kanyang mga ka-barangay na matrabaho ang gawaing *vermicomposting*. Bilang isang istatehiya, ipinasya niya na bilhin ang *vermicast* ng kanyang mga ka-barangay.

“Nang sinimulan kong bilhin ang *vermicast* nila ay na-engganyo na rin sila na gumawa ng *vermicast*. Ang isang sako ng *vermicast* ay nagkakahalaga ng P250-300,” sabi niya.

Ang nabibili niyang *vermicast* ay isinasabog niya sa kanilang bukid. Sampung sako ng *vermicast*, aniya, ang initalagay niya sa bawat isang ektarya sa kanilang palayan.

PERA SA BUKID

Hindi inakala ni Nanay Jesusa na pagsasaka ang magdadala sa kanila ng mas mataas na kita. Napatunayan niya, batay sa kanilang karanasan, na talagang mas mataas nga ang kita sa pagsasaka basta rin lamang may kaukulang dedikasyon at pagmamahal sa gawaing ito.

Dahil sa kanyang katangi-tanging gawain sa pagsasaka, si Nanay Jesusa ay ginawaran ng parangal ng Kagawaran ng Pagsasaka. Tinanggap niya, bilang 4th placer, ang parangal na 2015 *Outstanding Rural Woman Achiever* sa bansa. Ito'y bilang pagkilala sa kanyang natatanging tagumpay sa pagsasaka.

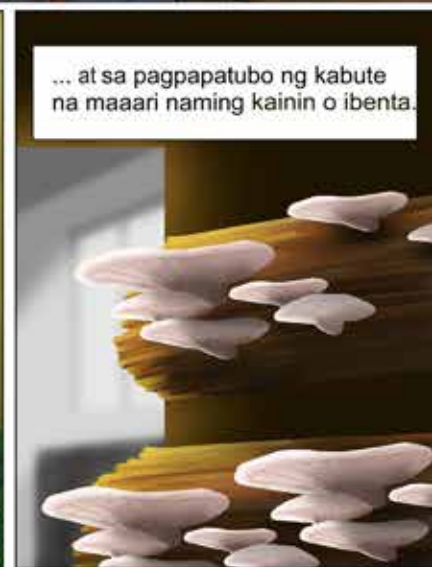
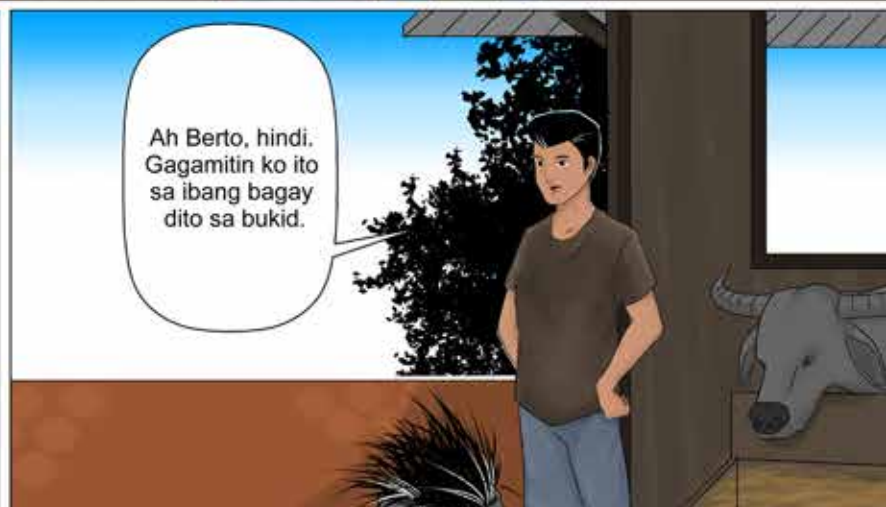

RICE KOMIKS

Pakinabang sa Patapong Dayami at Ipa

Istorya at Guhit ni Andrei B. Lanuza
Sinuri ni Frederick M. Saludez

... at sa paggawa ng organikong pataba gamit ang tinatawag na *vermicomposting*.

Ang naipong ipa naman ang ginagamit ko sa paggawa ng carbonized rice hull para gamiting *soil conditioner* sa aming palayan.

Ang galing. Walang nasasayang!

Tama ka diyan Berto. Ito ang konsepto sa likod ng *integrated farming*. Lahat ng mga patapong produkto ng pagpapalay at iba pa ay ginagawa muling kapaki-pakinabang kaysa sunugin o itapon lang.

Matipid na, nakabubuti pa sa kalikasan dahil 'di sinusunog ang ipa at dayami! Kaya kung may tanong tungkol sa *integrated rice farming* o PALAYAMANAN, mag-text o tumawag sa PhilRice Text Center sa numerong 0920-911-1398. Magtanong para maging marunong!

WAKAS

PINOY RICE KNOWLEDGE BANK

www.pinoyrice.com

MAHIGIT
2,000
IMPORMASYON!

UnliRICE! info online!

PhilRice Central Experiment Station, Maligaya, Science City of Muñoz, 3119 Nueva Ecija • Tel: (44) 456-0277 • Direct line/Telefax: (44) 456-0112
Email: prri.mail@philrice.gov.ph • PhilRice Text Center: 0920-911-1398 • Websites: www.philrice.gov.ph; www.pinoyrice.com
PhilRice Agusan, Basilisa, RTRomualdez, 8611 Agusan del Norte • Tel: (85) 343-0778 • Tel/Fax: 343-0768 • Email: agusan.station@philrice.gov.ph
PhilRice Batac, MMSU Campus, Batac City, 2906 Ilocos Norte • Tel/Fax: (77) 670-1882; 670-1867 • Email: batac.station@philrice.gov.ph
PhilRice Bicol, Batang, Ligao City, 4504 Albay • Cell: 0905-7352078, 0918-9467439 • bicol.station@philrice.gov.ph
PhilRice Isabela, Malasin, San Mateo, 3318 Isabela • Tel: (78) 0917-594-9285 or 0908-895-7796 • Email: isabela.station@philrice.gov.ph
PhilRice Los Baños, UPLB Campus, Los Baños, 4030 Laguna • Tel: (49) 536-8620 • 501-1917 • Email: losbanos@philrice.gov.ph
PhilRice Midsayap, Bual Norte, Midsayap, 9410 North Cotabato • Tel: (64) 229-8178 • Tel/Fax: 229-7242 • Email: midsayap.station@philrice.gov.ph
PhilRice Negros, Cansilayan, Murcia, 6129 Negros Occidental • Cell: 0928-520-4585 • Email: negros.station@philrice.gov.ph
PhilRice Field Office, CMU Campus, Maramag, 8714 Bukidnon • Cell: 0917-615-8710
Liaison Office, 3rd Floor, ATI Bldg, Elliptical Road, Diliman, Quezon City • Tel/Fax: (02) 920-5129, Cell: 0920-9069052